

Atunci când presa este atacată, următoarea victimă va fi democrația

Ovidiu NAHOI¹

Postul nostru are ca public majoritar o populație educată și cu venituri peste medie, asta ne arată sondajele pe care le facem în fiecare an, ne bucurăm că e așa, asta ne obligă însă și ne și responsabilizează. E un pic mai complicată viața pentru noi, pentru că avem un public avizat și exigent și ne gândim întotdeauna ce gândește publicul atunci când îi oferim hrana zilnică de informații.

Trecând peste această paranteză, aș vrea să dau o perspectivă diferită și un pic mai optimistă față de tonul un pic sumbru pe care l-am auzit, nu că nu aș fi de acord și că aș contrazice din start tot ce s-a spus (despre situația actuală a presei – *n. red.*). Tot ce s-a spus este adevărat, dar există ca întotdeauna și o altă perspectivă în relația dintre mass-media și democrație.

Ei bine, mass-media, trecând prin istorie, ce face ea? Se democratizează! E inevitabil!

Unii vor spune că e bine, alții vor spune că este rău, dar se democratizează, coboară către marele public, iar procesul este accelerat odată cu schimbările tehnologice, odată cu ieftinirea tehnologiei.

La începuturile începutului, costa atât de mult ca să poți transmite sunet la distanță, încât numai statul își permitea: BBC, Radio România, din 1928, și alte instituții similare, precum Radioul Sovietic. Fiecare instituție aparținea statului. Apoi, au apărut televiziunile, care, la început, au fost numai naționale, pentru că numai statele, guvernele își permiteau luxul unor asemenea tehnologii care erau atât de scumpe la vremea respectivă, să poți transmite de acum, și imaginea în mișcare, numai statele își permiteau să aibă voci care să transmită totul întregului public, de aici și agenda lor. Ei aveau agenda, să-i spunem, de coeziune, fie națională, cum a fost BBC în timpul Războiului, dar și după, sau Radio France, la fel, în timpul Războiului dar și după, fie ideologice, cum au fost posturile de radio și televiziune în lumea comunistă sau în alte dictaturi. Cu timpul, a început un

---

¹ Redactor șef, Radio France Internationale – România.

proces de democratizare, tehnologiile au devenit mai accesibile și unele companii mai mari, mai bogate și-au permis să le adopte și, beneficiind de o legislație permisivă în lumea liberă, ele au venit cu propriile produse, apoi odată cu extinderea democrației și în Estul Europei și în fostele dictaturi de dreapta din Grecia, din Spania și apoi din America Latină, au început să capete o legislație permisivă și să se dezvolte.

Noile tehnologii despre care vom mai vorbi, permit, practic, oricărui om să producă media și să emită imagine în mișcare, precum și sunet de o calitate excepțională. Avem, la noi în buzunar, camera de filmat și dispozitivul de transmisie în direct, putem să facem asta chiar și în acest moment. Dacă vreau să transmit în direct ceea ce se întâmplă aici și teoretic să mă vadă miliarde de oameni, dacă ceea ce spun este ofertant, apăs pe două butoane. Acum 20 de ani, când mulți dintre noi eram tineri jurnaliști cu mari speranțe, ca să faci asta trebuia să parchezi în față vreo două microbuze sau camionete, să pună un satelit ca să se poată vedea în Drumul Taberei și costa mii de euro minutul. Azi, nu costă nimic sau costă abonamentul pe care fiecare poate să-l plătească pentru telefonul mobil. Deci, vestea bună este că mass-media s-a democratizat, practic oricine poate să devină atât un actor cât și consumator.

Acum, cu democratizarea vine și responsabilizarea. Ai dreptul de vot prin democrație pentru că ești responsabil pentru ceea ce votezi. În anul 2000 a fost un mic șoc electoral în România când Corneliu Vadim Tudor¹ a ajuns în turul doi al alegerilor prezidențiale, fiind ales, gândiți-vă bine, în mare parte de tineri care votau pentru prima dată și mulți dintre ei au fost întrebați: „*Dar de ce l-ați votat pe el?*” – răspundeau: pentru că el promitea că va face execuții publice pe stadion, în fine... era un pic *avant la lettre*. Mulți tineri au răspuns: „*L-am votat pentru că-i nebun!*”. Deci, ai o responsabilitate că mergi sau că nu mergi la vot, că și asta e o opțiune și ești responsabil pentru ea. Deci există o responsabilitate, o responsabilitate din ce în ce mai importantă și a celui care consumă, și aici poate că veștile bune se termină. Cel care consumă știri a devenit aproape la fel de responsabil ca și cel care le produce.

Ce făcea până acum un șef de departament, un șef de secție într-o redacție de presă? El decidea ce trece și ce nu trece, ce merită în ziua respectivă să fie luat în considerare până la ora de predare, care era

---

¹ Fondator și președinte al Partidului România Mare, formațiune de orientare naționalistă și inspirație creștin-democrată. PRM a făcut parte din grupul europeanar „Identitate, Tradiție, Suveranitate”, întreținând legături strânse cu partidele de extremă-dreapta.

„ghilotină”, după niște criterii pe care le aveam toți: dacă are o valoare de adevăr, dacă materialul respectiv este bine scris sau este scris prost, dacă are toate informațiile necesare sau mai sunt necesare informații suplimentare, dacă e o prostie sau dacă e ceva interesant și care merită, în funcție, sigur, și de filozofia publicației la care lucrai și de ceea ce ne propuneam pentru ziua respectivă, să apară în ziarul de a doua zi. Deci, noi, cumva, eram în rolul fiecărui posesor de astfel de „drăcovenie” din ziua de azi, care prin butonul „distribuie” decide ceea ce merită să treacă mai departe și ce nu merită să treacă mai departe.

Responsabilitatea astăzi, în mare măsură, este la voi, viitorii jurnaliști. Dețineți ceea ce înainte era responsabilitatea unui număr limitat de oameni care, la modul ideal, erau ținuti de un cod deontologic, de o anumită filozofie a publicației, bună-proastă, asta avea să decidă publicul a doua zi, dacă dădea leul ăla pe ziar sau nu. Ținuți până la urmă de o răspundere juridică, fiindcă publicația putea fi acționată în judecată, și au fost nenumărate cazuri. Mulți dintre noi am trecut prin așa ceva și vă asigur că nu este plăcut.

Existau niște constrângeri și niște norme pe care trebuia să le ținem. Ei bine, astăzi, toți posesorii unui telefon mobil sunt în situația de a distibui un anumit material. E bine să te gândești de două ori înainte de a spune: *„Merită ca lucrul ăsta să ajungă să fie văzut de către toți, sunt convins că lucrul ăsta e adevărat sau are o șansă bună de a fi adevărat , încât să merite să fie distribuit și milioane de ochi să poată să-l vadă în următoarea secundă?”* Aici este un mare grad de responsabilitate.

Mai este presa responsabilă pentru interesul public? Da, în măsura în care a fost dintotdeauna. De multe ori sunt contrariat de comentarii de la oameni care au în general puțină legătură cu acest lucru: *„Voi presa...”*. Stați puțin! Presa este la fel de diversă ca și societatea, ca și lumea în care trăim. Oamenii sunt diverși, publicațiile sunt diverse, de asta există polarizare, la fel cum există și în societate, nu presa a inventat-o. Probabil, cred că polarizarea era și la 1400, înainte să existe mass-media. Presa este doar o expresie a polarizării, poate că în unele momente o amplifică sau o prezintă mai clar în ochii publici, dar există în același timp și alte publicații, există presă responsabilă și există presă care servește interesele publicului.

Dacă e să vorbim despre aspecte concrete, de lucruri care sunt astăzi la zi, iată, vorbim despre celebra „valiză”¹. E în interesul public să-ți bagi

---

¹ Referința este cu privire la primirea de către organizația „RISE Project” a unei valize cu documente compromițătoare despre lideri ai Partidului Social-Democrat.

nasul în viețile oamenilor? Da, în măsura în care tot ce se întâmplă acolo, a avut legătura cu atribuirea și cheltuirea banului public. *Follow the money*, expresia asta a apărut, a fost reală, apoi a fost relatată într-o carte, într-un film celebru, despre o investigație. Doi jurnaliști care au scris despre președintele Statelor Unite în urma unei investigații care a pornit de la o banală spargere într-un hotel, cazul *Watergate*¹, și au avut o sursă secretă care, într-un fel, seamănă cu povestea „valizei” românești. Era o sursă care-l chema pe investigator în garaj și din când în când îi mai dădea informații și-l orienta. Sfatul cel mai bun pe care i l-a dat a fost ăsta: *Follow the money*, deci „Urmăriți întotdeauna banii”. Așa că este de interes public să urmărim banii, mai ales când este vorba de banul public. Este de interes public să vorbim despre degradarea democrației, în definitiv, vor putea spune mulți: „De ce să pierdem timpul cu alegerile, de ce să pierdem timpul cu dezbateri, să ne doară capul, că tot pretind că unul spune ceva și altul altceva, de ce să ne mai mirăm că nu mai înțelegem nimic?”. Păi, nu era mai bine când exista un singur mesaj și știam clar care era adevărul, că adevărul era deținut de o singură entitate?!

Poate unii consideră că viața noastră va decurge la fel, că vom merge la școală, ne vom crește copiii, vom merge în week-end și vom merge de două ori pe an în vacanță. Greșit! Perspectiva pare atrăgătoare și, iată, unii încep să o experimenteze prin diverse țări înconjurătoare și aici voi vorbi de un singur exemplu.

O să spunem că nu are legătură cu povestea, se cheamă Vișinescu², cazul lui ne arată ceva, ce din păcate, nu a fost discutat la adevărata sa valoare. Ce arată asta? Arată că, în momentul în care există o mână forte, o putere absolută, vor exista mereu oameni dispuși să facă cel mai mare rău posibil semenilor lor, știind că nu vor păți nimic.

Asta s-a întâmplat în Războiul din Iugoslavia. Crime, sate rase de pe fața pământului, de o parte și de alta, de ce? Pentru că, acei indivizi care făceau asta, erau convinși că nu vor păți nimic după aceea, și cei mai mulți dintre ei, într-adevăr, n-au pățit nimic. Câțiva de „sus” au ajuns pe la tribunalul internațional, în rest, cei care cu mâna lor au ucis oameni, ei trăiesc în ziua de azi, își cresc nepoții, copiii, sunt cetățeni „responsabili” ai

---

¹ Investigația realizată de jurnaliștii Bob Woodward și Carl Bernstein în 1972, de la Washington Post, care a dus la o criză politică majoră, culminând cu demisia președintelui Statelor Unite, Richard Nixon, în 1974.

² Alexandru Vișinescu, a fost un torționar în lagărele comuniste din anii 1950, demascat și condamnat la 20 de ani închisoare, în 2017. A murit în penitenciar, în noiembrie 2018, la vârsta de 93 de ani.

țărilor lor. Mâine, dacă le dai arma în mână, vor face același lucru, dacă le dai puterea, dacă simt că au în spate o putere care nu-i va pedepsi pentru răul pe care-l fac, să nu credeți că vor alege binele, vor alege răul, or să facă rău.

10 august 2018¹ vă spune ceva? Conștiința impenitenței, atâta timp cât știu că am în spate o entitate politică ce nu mă va trage la răspundere, voi face rău. Așa s-au născut războaiele, așa s-au născut lagărele de concentrare, așa s-au născut toate nenorocirile din lumea asta. De asta, nu-i bine să le dai celor puternici putere, și pentru asta ai nevoie întotdeauna de o mass-media care, da, are problemele ei, o mai greșește din când în când, mai exagerează, își bagă nasul în viețile personale ale unora sau altora, da, face lucruri care nu întotdeauna pot fi bune, dar asigură, totuși, un lucru extraordinar: îi îngrădește pe cei care au puterea, nu-i lasă să se miște, nu-i lasă să respire. De aceea în asta constă responsabilitatea, acesta este de fapt sâmburele interesului public, dincolo de care putem discuta despre multe. Dacă e să vorbim despre pensii care să fie așa sau într-un fel, că economia trebuie organizată într-un fel sau altul, dacă impozitele trebuie cumva să fie mai mari, mai mici, cu cotă unică sau cotă diferențiată, astea sunt detalii pe care le putem discuta iar dacă se greșește, lucrurile pot fi remediate în timp. De unde începe iremediabilul? De acolo de unde cei puternici au *toată* puterea.

Ăsta-i rolul media și asta cred că trebuie să facem noi în continuare, cu toate greșelile noastre. Deci, dacă toate lucrurile astea se petrec, atunci e bine. Observați că toate regimurile de mână „forte”, pe care deja le vedem experimentate, la care poate unii se gândesc cu un fel de jind – „*Domnule, dar de ce n-am avea și noi un astfel de regim, de mândrie națională?*” – ele au început prin preluarea forțată sau insidioasă a mass-media.

Ultimul titlu independent din Ungaria a cedat, el a cedat imediat după alegerile din aprilie, anul acesta. Dictatura din Turcia care se va îndrepta, probabil, către un regim islamist, a început cu preluarea mass-media. Asta nu s-a întâmplat ieri în Turcia, asta se întâmplă deja de câțiva ani.

Nimeni n-a spus nimic, jurnaliști deja condamnați și media preluate, internetul pus sub control... Să nu credeți că e ca în gluma aceea când fiul îl întreabă pe tată: „*Păi, și ce făceați voi pe vremea lui Ceaușescu, atunci când aveți două ore la televizor? Stăteați pe internet toată ziua, nu?*” Nu, internetul este controlat și preluat, să nu credeți că marile companii, marii provideri vor fi și eroii luptei pentru libertate. Greșit, așa am crezut. De fapt,

---

¹ „Mitingul diasporei” desfășurat la București, în care intervenția din partea forțelor de ordine este considerată de societatea civilă ca fiind de o violență nejustificată.

ne-am înșelat. Vor colabora cu regimurile, așa cum se colaborează peste tot cu regimurile autoritare, simplu, pentru bani. Deci, să nu ne închipuim că odată câștigat accesul la lumea liberă prin internet îl putem avea tot timpul numai pentru că ținem în buzunar un telefon smart.

S-ar putea ca platformele și site-urile pe care puterea le consideră dăunătoare sau periculoase să nu mai fie accesibile și asta cu concursul marilor provideri de internet, să nu ne imaginăm că lumea e așa ca un „balon roz”, precum am putea să credem. Deci, aceste regimuri încep prin a prelua media. Primul proces al ziariștilor în România comunistă a avut loc în 1945. Procesul partidelor democratice PNL, PNT, a avut loc în 1947. Deci, să fim foarte atenți, încep cu media întotdeauna, restul vine după și să nu credem că nu va veni, va veni.

Atunci când media este atacată – de aceea relația dintre media și democrație nu poate fi ruptă, în momentul în care o rupi e clar că următoarea victimă va fi democrația. Dar, pentru asta, repet, suntem cu toții din ce în ce mai responsabili.

În momentul în care am expediat pe rețelele sociale un *fake-news* – și sunt atât de atractive uneori, fără să ne gândim cine spune asta – avem o responsabilitate foarte mare. În orice redacție responsabilă întrebarea care se pune de vreo 10 ori pe zi sau pe oră, când apare o știre, este: „*Cine spune asta?*” Este esențial să știi cine spune asta, o spune cineva care este direct implicat, o spune cineva care are un interes, o spune cineva care vrea să manipuleze? E foarte important să știm cine spune asta. E direct de la sursă, e „pe sub masă”? Întrebați-vă mereu *cine spune asta* și vedeți cine a spus ceea ce a spus. Este credibil? Merită să apăs pe un buton? În momentul în care ai apăsat pe buton s-ar putea să dai o lovitură înfiorătoare democrației. Democrația, care până la urmă te lasă pe tine să fii în contact cu lumea permanent, în fiecare minut.

Transmiterea de informație fără responsabilitate este un fel de pas către sinucidere, din punctul ăsta de vedere o sinucidere informațională, pentru că va veni ziua în care, dacă vom continua așa, teroriile conspirației, frica, apelul la ură, vor prevala, și să nu vă închipuiți că asta nu va avea efect asupra telefonului pe care îl purtați în buzunar, se va întâmpla pentru că lumea a mai văzut asta, în alte tehnologii, în alte epoci istorice.